

Вильях-чёрлех пахансен кунне пётёмлетсе

Шутламаләх ыйтусем пур

Районта кашни уйәхрах вильях-чёрлех пахансен кунне ирттересси йәлана кенё. Сак кун район администрации явапә ёсченёсем хайсене сиреплетне хушалахсене тухса, вырәнти лару-тәрупа паллашасё. Иртне юн кун та вёсем, фермасене тухса, унти ёс коллективёсемпе тёл пулчёс, вёсене хумхантаракан ыйтусене сүтсе яврёс. Витесенчи санитарии тёлёшёнчи лару-тәру, ёс условийёсем мёнле, ёс укцине вәхәтра түйёсё-и, шыв тата тислөк кәлармалли пәрәхсем ёслёсё-и - сак тата ытти нумай ыйтусемпе паллашрёс. Тёп вырәнта савән пекех вильях-чёрлех продукцие илессипе епле ёслени, апат сителёклипе сителёксёрри пулчё.

Мёнлерех пётёмлету тума пулать черетлө вильях-чёрлех пахансен кунё хысән? Сак ыйту тавра йёркелерёмөр те ёнтё хамәрән каласәвәмәра райони ял хушалах управлений тёл зоотехникөн тивёсёсене туса пулкан Т. А. АЛЕКСЕЕВАГА:

– Татьяна Александровна, чи малтанах райони ял хушалах предприятийёсем вильях-чёрлех продукцие илессипе епле ёсленипе паллаштарсан вырәнтә пулмалла.

– Кәсалхи 3 уйәхра райони хушалахсем 3133,8 тонна сёт туса илнө. Ку вәл пёлтёрхи сак вәхәтринчен кәшт пысәкрах кәтарту. Шёл пулин те, “Лидерта”, “Передовикра”, “Рассветра”, “Востокра”, Ленин, Е.Андреев ячөпе хисепленекен хушалахсене пётёмёшле сёт туса илессипә паләрмаллах чакрө.

Кашни ёнерен районёпе вәтамран сак хушәра 939 килограмм сёт сунә хушалахсем. Иртнө сұлхинчен 51 килограмм пысәкрах кәтарту ку. “Восток”, “Герой”, “Орино”, “Свобода”, “Ударник”, Суворов, Чкалов ячөпе хисепленекен хушалахсене вара ку тёлёшри кәтарту татах та пысәкрах.

Ял хушалах предприятийёсене аш туса илессипә пёлтёрхи шайрах тесен те йәнәш пулмалла: 537,7 тонна туса илнө. Уйрәмән

илес пулсасән, ёне вильях ашне 275,4 (104 процент), сысна ашне 225,9 (109 процент) тонна туса илнө. К. Иванов, Чапаев ячөпе, Ленин ячөпе хисепленекен, “Колос”, “Дружба” АФ, “Лидер” хушалахсене вара аш туса илессипә пёлтёрхинчен самаях чакрө.

Вильяхсен йышне илес пулсан, иртнө сұлхин 89 процентчө чухлө. Уйрәмах “Лидерта”, “Передовикра”, “Дружбәра”, “Сеятельте”, “Чемеевора”, “Рассветра” чакса кайрө вильяхсен йышө.

Сёт туса илессинчө кётөвө сөнетни сав тери пысәк пёлтөрөшлө. Районёпе пушмак тынасен йышө пёлтёрхин 70 процентчө чухлө. “Волга”, К. Иванов ячөпе хисепленекен хушалахсене вёсем пачах та сук. “Лидер”, “Чемеево”, “Рассвет”, Чапаев ячөпе хисепленекен хушалахсене те вёсен йышө сителёксёр.

Ёнесен йышө чакни те продукция илессипә сине тунтөрлө витём күйет. “Востокра”, “Лидерта”, “Передовикра”, “Сеятельте” ча-

карчөс вёсене. Сав хушәрах “Волга” тата Чкалов ячөпе хисепленекен хушалахсене үстерчөс.

Сыснасен йышө кәсал та пёлтёрхи шайрах юлнә пётёмёшле. “Лидер”, “Волга”, “Передовик” хушалахсем вара паләрмаллах чакарчөс вёсен шутне. Төпрен илсен, концентрат сителёксёррине пула. Сак сәлтавапәх Е. Андреев ячөпе хисепленекен, “Волга”, “Лидер”, “Ударник”, “Рассвет” хушалахсене сүрасем илессипә чакрө. Районёпе пётёмлө кәсалхи 3 уйәхра 5614 сүра илнө.

Пәрусем илессипә лару-тәру япәхах мар. 1057 пус илнө. Кашни 100 ёне пусне 26 пәру илнө. Ку тёлёшпә Чапаев ячөпе хисепленекен, “Сеятель”, “Лидер”, “Восток”, “Рассвет” хушалахсен сине тәрарах ёслемелле.

Вильяхсен таләкри вәтам үт хушасләхне илес пулсан, сакна паләртамалла. Пәрусем патөнчө кәтарту 565 грамма (106 процент) танлашаш. Ку ёнөпә уйрәмах “Волга”, “Дружба” АФ, “Орино”, “Свобода”, “Ударник”, К. Иванов, Ленин, Чапаев, Чкалов ячөпе хисепленекен хушалахсене ёнәслә ёслёсө.

Сыснасен вәтамран сак хушәра таләкра 321 грамм үт хушрөс. Иртнө сұлхи сак вәхәтринчен 11 грамм нумайрах. Ку тёлёшпә “Герой”, “Агроурай”, “Орино”, “Свобода”, “Ударник” кәтарта паләрмаллах пысәклатрөс: 500–400 грамм ытла.

Самәртмалли ушкәсенчи мәйракаллә шултара вильяхсем вара вәтамран таләкра иртнө сұлхинчен 132 грамм ытларах–780 грамм үт хушрөс. Е.Андреев (826

грамм), Суворов (946), Чапаев (795) ячөпә хисепленекен, “Орино” (1199), “Свобода” (887) “Восток” (790), “Герой” (994) хушалахсене уйрәмах ырапа асанмалла.

Сыснасем самәртассипә вара “Герой” (570 грамм), Ильич (465), Суворов (461) ячөпә хисепленекен, “Лидер” (526), “Орино” (549) хушалахсем тәрашса ёсленине паләртамалла. Районти вәтам кәтарту вара ку тёлёшпә 452 грамм е пёлтёрхи сак вәхәтринчен кәшт пысәкрах кәтарту ку.

– Паллах, продукцие туса илессипә апат пахаләхлә тата сителёклө пулнөпә тачә сыхәннә. Ләпкәнах тухма пулать-и кетү сүретмелли тапхәра?

– Пуса ыраттармалли сәлтавапәх пур сав. “Дружбәпа” “Сеятельте” апат пач пётнө тесен те йәнәш мар. Канаш районёнен турттарасө силоспа утта. “Чемеево” Чкалов ячөпә хисепленекен хушалахсен илсе килет утта. Кёсөх Етөрне районёнен силос күрсе килме пусласән. “Передовиксен” те утә пётнө; Чкалов яч. хис. хушалахсен турттарасө. Тырә Е. Андреев, Ленин ячөпә хисепленекен хушалахсене сук. Етөрне районёпе Чулхула обласёнен күрсе килсөсө. “Геройпа” “Рассветра” та тырә сителёксёр, турттармалла пулать.

– Продукцие сине ёна мёнле условисене туса илнө те тёррёмөнөх витём күйет. Ку тёлёшпә еплерех үкерчөк районти фермасене?

– Пётёмёшлө илсен, лару-тәру япәх мар. Анчах та уйрәм хушалахсене, тёлсөхрен, Е. Андреев яч. хис., «Агроурай», “Чемеево” хушалахсене сысна фермисенчө санитарии тёлёшёнчи лару-тәру тивёсөстермеллескер мар. Сәлтава ёйсарәм – пәчкә кёрпи, уләм сахаллнчө. “Чемеево” хушалахра вара зрнипә тислөк кәларман.

Ёне фермисенчө ку ёнөпә япәх мар. Анчах та пәру витесенчен час-час тислөк кәларманни паләрәтә. Ку тёлёшпә уйрәмах Чапаев яч. хис., “Чемеево” хушалахсене сителёксёр ёслёсө.

Сакна ниеплө те паләртамасәр иртме сук. Кашни хушалахрах ёнесем таса мар. Хамәр вара пахаләхлә сёт суса илсөшөн. Ёнесене усәлтәрма кәларасөсө, анчах сителёклө тесе калаймән.

Шыв пәрәхө юсавсәр хушалахсем те сук мар. “Чемеевора” ёнесене шлангпа шәварасөсө. “Агроурайра” сыснасене вара – витресемпе йәтса.

Фермасенчө санитарии кунне тәтәш ирттересси те халәлөхө йәлара мар. Унән сәлтавапәх фермәра ёслекенсем ёс укци пөчөккипө сыхәнтарасөсө.

– Ку ситменлөх теприне туртса кәлармасть-и? Вильях-чёрлех пахансен кадр проблемии паян татәлнә теме пулать-и?

– Пур сөртех те мар сав. “Агроурайра” 2 сын ситмест, Чапаев, Е. Андреев ячөпә хисепленекен, “Передовик”, “Рассвет” хушалахсене ветеринар сук, “Чемеево”, “Рассвет”, “Передовик” хушалахсене дояркәсем, скотниксем кирлө.

– Ёс условийёсемпә кәмәллә-и ферма ёсченөсем?

– Малтанхи вәхәтра тунә вильях-чёрлех пахансен сүрчөсем паян пур сөрте те

ёслёсөсө теме сук. “Герой”, Ильич, Ленин, Суворов ячөпә хисепленекен, “Орино”, “Свобода”, “Ударник”, “Восток” хушалахсен фермисенчө кёрсе ашәнма та, тумтир типётме те условисем пур. Вёсенчи вильях-чёрлех сүрчөсене яланах тирпейлө те таса. Ытти хушалахсене вара ку ёнөпә ни мёнлө услови те сук тесен те йәнәш мар.

Фермасенчө ытларах ёсө алә вёсөшөн тунине те паләртамасәр иртме сук. “Агроурайра” ака, сыснасем патөнчен тислөкө картлампа, витресемпә кәларасөсө. Чкалов ячөпә хисепленекен хушалахра ёне ферминчен ёна аләпа кәларасөсө.

Вильях-чёрлех пахансен амәртәвнө йёркелессине илсен, сакна каламалла. Пур сөрте те йёркелемесөсө. Ертүсөсем сакна укса-тенкө сителёксёррипө сыхәнтарасөсө. Сав хушәрах “Орино”, “Восток”, “Ударник”, “Герой”, “Свобода”, Ильич, Суворов ячөпә хисепленекен хушалахсене ферма ёсченөсем пёрпёринчө амәртса ёслёсөсө. Ёсленине кура үсөмө те ку умөнчөх. Апла пулсан ытти хушалахсене те ку ыйту сине явапләрах пәхмалла.

Паянхи куна вара тёл тёллөв-юлнә апатсемпә туллин, перекетлө усә кура, ёне-вильяхсене уләхсаран сине кәларас тесе ёслемелле.

– Таваха, Татьяна Александровна, каласушән. Ситменлөхсене пётөрмелли майсем тупәнсах пыччәр.

Л. ПАВЛОВА
калашнә.

Суркунне илемлөх ыйтат, малашләхә пахтаратъ

Хамәр тирпейлөхшөн пёрле кар тәрар

Апрелен 5-мешөнчө район центрөнчө тирпейлөх күнө иртрө. Ёс коллективёсем Мәнкуна таса урамсемпә те илемлө картишсемпә кётсе илес тесе ёсө күйөнчөс: тавраләхә иртнө сұлхи кивё сұлсәсенчен, юр айөнчен тухнә хутсемпә ытти әпәр-тапартан тасатрөс. Тирпейлөх юратакансем пустарнә сүп-сапа пурәнмалли сурт-йөрпө коммуналлә хушалах предприятийён водителө В. Петров турттарасә тәнәран ёслекенсем хысән сүп-сап куписем выртса юлни пулмарө. Каламалла, сак вәхәтра пурнәсләна тирпей-илемлөх малашнехи пурнәсри хәрушсәрләх никөсө те. Ахальлөн-сөкө типө куракпа кивё сұлсә сұлленех район территориянчө пушар тухас хәрушләхә үстерет, уйрәм сынсемпә пёрлөшүллө хушалахсене тата предприятия-организациене инкек умне тәрәтатъ.

– Сурхи илеме куран пәхма тирпейленни, хамәр тавраләхшән отвеләхәмәра туйни – сирөп малашләхә никөсө. Тирпейлөхпә пёрө тулашнә сын урам тәрәх пуш келөнчөсемпә пирус курупкисене пәрахса хәварас сук. Вәл сак тирпейлөхө сәмрәк әруран та ыйтасса, вёсемшөн хай тёлсөх пуласса шанатәп. Тирпейлө сөршывра кәна экономика малалла кайө. Расөей сакна тивөс, – терө ёс коллективёсенчө субботника еплө хутшәннине пәхсә-төрөлсөсө сүренө май Муркаш ял тәрәхөн пусләхө Н. Никитин.

Пёрлөх тёллөвө сывәха илсө “Центральный” магазин сүтүсөсем умри лаптәка сүп-сапан тасатас ёсө ирлесөх ирттерчөс (сан үкерчөкрө), ыттисене те хайсем хысән субботника йыхравларөсө.

Ёс коллективёсем субботник ирттерсө кабинетсене көнө сөре сүмәр сума пусларө. Кәсалхи пёррёмөш сүмәр. Мөнөх, сүмәр сүрө пулсан, сөр те кёсөх юсанө, хресчен сур акине тухө...

Анатолий БЕЛОВ.

Килти хушма хушалах

Кашни пахча сөмөс төрлөрөн тәпра юрататъ

Төрлө пахча сөмөс культури валли лайәх тәпраллә вырән суйласси сәмәл ёс мар, сакна валли әстәләх кирлө. Әстәләх вара сүлсем иртнө май пухәнәтә.

Шурә пуслә купәста айләмрах вырәнәтә, сәмәл тәмлә хайәрлә тәпра сөнчө тухәслә пулатъ. Шәпах шывран инсө мар, сұллахи питө вәйлә сывләм үкекен лаптәкра хытә, сөтөклө купәста пусөсем үсөсөсө. Савән пек вырән чечөклө купәсташән та аван.

Физика составё ёнөпә пөрөшкөл тәпра кишөре те кирлө. Ана нумай чухне юр ирөлсө, ытлашши хәвәрт юхса каякан вырәнә акасөсө. Савән пекех петрушка, сельдерей акма юратъ.

Сөмсө, тухәслә, органикәллә вөсөтөсөмпә пуян тәпрәна пастернакпа кашман юратасөсө. Кавән йышши үсөнтәрана вара әстәрах акмалла-ха? Хәяр, тәрәхла кавән тата паттисон хайәрлә, сәмәл тата вәтам тәмлә-хайәрлә, органикәллә удобренисемпә сителёклө пуяллатнә тәпрәна килөштерөсөсө. Хура тәпра питө аван, анчах вәл пур сөрте те сук. Пахча сөмөс акмалли вырән хәвәрт юртан тасалсан лайәх. Шыв ир юхса пөтөкен йәраң сөнчи тәпра та хәвәрт типет, сөр те ёслөмө писөсө ситет. Әшма юратакан культурасене лайәх ашәнса тәракан тата тухәслә вырәнсенчө кәна ситөтөрмеллө. Унсәр помидорсем пачах тухәс памөс.

Сум куракне «путарма»

Сухан йәранөсене сөм курак пусса илесрөн хәш-пөр пахчә сәпларах тума сөнөт. Сухан 10 сантиметр сүллөш үссөн йәрансене лайәх сөрнө, кәпәшка тислөкпә утиял пек хулан сийпә сапаласа хулламалла. Сәпла тусан йәранра яланах нүрөк сителёклө пулатъ. Сүмәр хысән сиели тәпра хытса лармасть. Сүм куракө сак “утиал” витөр шәтса тухаймасть. Сүмәр шыв тислөкө нүретнине пула унти тутләхлә япаласем сухан тымерө патнө сителёкхөх юхса анасөсө. Сәпла майпа сухан тутләхлә япаласене хайнө кирлө чухлө илет.

Көркунне сухана тәпәлтарса кәларнә хысән лаптәка лайәх кәпкәлатса хәвармалла. Төпөр сұл сав вырәнәтә ытти йышши тымар-сөмөсөсем әнса үсөсөсө.

Купәста үстерме хаһат та пулашатъ

Ансәр йәран чавса купәста лартма сөр хатөрлөмеллө. Хаһата 4-5 хут сарса шыв витринчө йөпетмеллө те йәран сине майласа витмеллө. Йәрана сәпла майпа витсе тухмалла. Купәста лартмалли тёлсене сөсөпә кәштәх шәтармалла. Хут стакансене үстернө кәлчана лайәх шәварнә хысән вөсем сәмәлләнәх тухасөсө, сөрөпө пёрлө шәтәк-

сене лартмалла. Лартнә хысән каллех шәвармалла. Йөпө хаһатсене сөрпө витмеллө, хаһат кётөссөсем куранса тәмалла мар. Сак мелпә лартсан купәстана сүмламанла та мар, хаһат айөнчи сөр яланах нүрө тәрәтә, ытлашши шәварма кирлөх мар.

Чөрсө сүни сиенлө

Чылай чухне сынсем пахчари сухан сүлсисене айккинчө чөрсө илөсөсө. Сакә суханшән сиенлө. Мөншөн тесөн савән пек сухан майө сарәлса каятә. Ун пек сөмөс каярахпа питө япәх упрәнатъ.

Ешөл сухан сүлсиллө пулас тесөн суркунне сухана сәра лартмалла. Каярахпа вёсене кәкласа сайралатма пулатъ.

Мөнлө лартсан төрөсрөх?

Калчалантарнә вәрләхпа усә курнә чух пахчәсөсем пөр йәнәш тәвасөсө. Вөсем сөр улми сөсқисене сиелө туса лартасөсө. Сакә сөр улмине хәвәртрах шәтма парать-ха. Анчах та калчасем сиелө пөр-пөрнө тачә хөсөнсө тухасөсө. Савна май сәмрәк сөсқө ризоктониозпа чирлөмө пултәрәтә.

Сөр улмине сөсқө вөснө кәнтәр ённеллө туса вырнасәтармалла. Ун пек чух сөсқөсем пөр-пөрнөчөн аякрах пулнөпө тымар лайәхрах аталанатъ, сөр улми аванрах үсет.

Шурә пластик организмшән сиенлө

Китайран пирөн сөршыва шурә пластикран – меланиман хатөрленө савәт-сапа күрсө килөсөсө. Питө илемлө чөчөксемпә капәрлатасөсө тата ёна, курсан туянамасәр чәтаймән. Сәкнашкәл савәт-сапана хунә апата ан сийөр. Апата пёрлө вар-хырама наркәмәшлә формальдегид лекет. Вәл нумай организмә сиен күйет. Организма пёрмаях формальдегид лексен ситес әрусене те сиен күмө пулатъ. Кунсәр пуснө вөрилентерсен меламинара канцерогенсем пуласөсө, савәнә та сәкнашкәл савәта вөри яшкө е патә ярса сүни – хамәра хамәр вөрөлөсө тениөх.

Сәмарта хуппи те усәллә

Сәмарта хуппине тәпрәна йүсөклөхнө пётөрмө, тытәмнө лайәхлатма хушасөсө. Малтанах ёна сумалла, типётмеллө, лайәх вөтөтмеллө. 1 тәваткал метра 100 чөрө сәмарта хуппине хывмалла. Пётөрнө сәмарта хуппине сөре мар, компоста хушасөсө – вәл сөр тытәмнө лайәхлатъ, мөншөн тесөн сәмарта пишнө май кальци сухалатъ. Хәяр, сөр улми, помидор лартакан вырәнә сәмарта хуппи уйрәмах усәллә.